

Závěr

Cílem této práce bylo podat ucelený přehled institutu prodeje zboží v obchodě z pohledu českého i zahraničního práva. V průběhu shromažďování informací a podkladů jsem byla překvapená, jak široký záběr tato problematika zaujímá. Nebylo lehkým úkolem postihnout všechny podstatné atributy a neopomenout při tom ty problémy, které se na první pohled nezdají být zjevné.

Při koupi zboží v obchodě uzavírá kupující (spotřebitel) s podnikatelem smlouvu o prodeji v obchodě, při které je kupující významným způsobem chráněn a zvýhodněn. Postupem let se u nás právní postavení kupujícího při této spotřebitelské smlouvě významným způsobem posilovalo, přičemž nemalou měrou k tomu přispěla komunitární legislativa. Výsledkem je právní úprava, která ve velké míře zvýhodňuje kupujícího jako slabší smluvní stranu na úkor stěžejní zásady soukromého práva, tj. zásady smluvní volnosti.

V úvodu jsem si položila několik otázek, které jsem chtěla uspokojivě vyřešit. První se týkala okolností, za jakých lze uzavřít smlouvu o prodeji zboží v obchodě v režimu obchodního zákoníku a dospěla jsem k závěru, že režimu obchodního zákoníku lze právní vztah založený smlouvou o prodeji zboží v obchodě podřídít pouze tehdy, je-li předmětem prodeje pouze věc movitá a nesměruje-li takováto dohoda o volbě právního režimu ke zhoršení právního postavení kupujícího, který není podnikatelem. Zároveň je však nutné respektovat ustanovení § 262 odst. 4 ObchZ věta druhá za středníkem, dle něž se ustanovení občanského zákoníku nebo zvláštních právních předpisů o spotřebitelských smlouvách, adhezních smlouvách, zneužívajících klauzulích a jiná ustanovení směřující k ochraně

spotřebitele použijí obligatorně vždy, je-li to ve prospěch smluvní strany, která není podnikatelem.

Další otázka se týkala subjektů právního vztahu založeného smlouvou o prodeji v obchodě a sice, zda je koupě od osoby neoprávněně podnikající nebo osoby, která nenaplnuje definiční znaky podnikatele dle obchodního zákoníku, chráněna dle zvláštních ustanovení o prodeji zboží v obchodě. Ačkoli je nutno konstatovat, že rozhodovací praxe soudů není jednotná, domnívám se, že nedostatek příslušného živnostenského oprávnění, ani to, že prodávající není podnikatelem nebo že překročil rámec své podnikatelské činnosti, nemůže být důvodem pro zpochybnění platnosti právního úkonu uzavřeného s takovýmto prodávajícím. K vyslovení tohoto názoru jsem dospěla na základě úvahy, že ochrana dobré víry kupujícího by měla dostat přednost před formalistickým názorem, že za prodávajícího lze in stricto sensu považovat jen podnikatele podnikajícího v souladu s právními předpisy.

Problémovou oblastí se stal také nejednotný výklad pojmu „spotřebitel“ v českém právním řádu a v právních řádech jednotlivých členských států EU. Pojem „spotřebitel“ je v terminologii českého OZ poněkud širší, neboť se za něj považuje jak osoba fyzická, tak právnická. Ačkoli rozhodovací praxe ESD není zcela konstantní, právo ES/EU označuje za spotřebitele především osoby fyzické, pouze výjimečně přiznává obdobná práva také osobám právnickým. V této souvislosti považuji za nejdůležitější ustálit nejprve na úrovni Evropských společenství výklad pojmu „spotřebitel“, a to pouze ve prospěch osoby fyzické. Dále je nutné zvážit, zda je v našem právním řádu vhodné chránit kogentními ustanoveními také spotřebitele-osoby právnické. Považuji opatření chránící spotřebitele jakožto právnickou osobu za způsobilá narušit konkurenceschopnost jednotného vnitřního trhu, a ačkoli se nejedná o úpravu s právem

ES/EU neslučitelnou, byla bych spíše pro to, aby se za spotřebitele napříště považovala pouze osoba fyzická. Dále jsem dospěla k názoru, že by se mělo změnit označení účastníků smlouvy o prodeji v obchodě v souladu s označením stran spotřebitelských smluv. Současnou právní úpravu nelze hodnotit jako terminologicky jednotnou, což může mít vliv také na právní jistotu adresátů, na něž se vtaňují ustanovení sloužící k ochraně spotřebitele.

Otázka, zda se speciální právní úprava prodeje zboží v obchodě aplikuje pouze na koupi věcí movitých nebo zda stejné právní ochrany požívá kupující rovněž při koupi věci nemovité, byla zodpovězena tak, že ačkoli je to dle mého názoru proti logice a smyslu institutu prodeje zboží v obchodě, je nutné respektovat závěr Nejvyššího soudu ČR ve věci 33 Odo 1314/2005 a tyto speciální právní normy aplikovat také na prodej věcí nemovitých. To však pouze za předpokladu, je-li splněna podmínka, že se jedná o prodej věci podnikatelem spotřebiteli dle § 612 OZ.

Co se týče právního osudu příslušenství a součásti věci při prodeji zboží v obchodě, dospěla jsem k závěru, že v případě příslušenství předmětu prodeje je na místě, aby si smluvní strany ve smlouvě jasně vymezily, ke kterým věcem vedle věci hlavní má smlouvou o prodeji v obchodě přejít vlastnické právo z prodávajícího na kupujícího. Toto však dle mého názoru není nutné činit v případě součásti věci, neboť ta přechází na nového nabyvatele automaticky spolu s věcí hlavní, i když to není výslovně ve smlouvě sjednáno.

Na otázku, kde jsou limity pro nepochybné určení kupní ceny jako podmínky platnosti smlouvy o prodeji v obchodě, lze odpovědět v tom smyslu, že v současné rozhodovací praxi Nejvyššího soudu ČR by pro neurčitost neobstála smlouva uzavřená podle občanského zákoníku, v níž by strany zmocnily určitou osobu, aby za ně kupní cenu určila (cenová arbitráž),

zatímco smlouva uzavřená v režimu obchodního zákoníku by v této části obstála, neboť dle ustanovení § 409 odst. 2 ObchZ je možno kupní smlouvu uzavřít i bez určení kupní ceny. Určitý posun k právně jistější úpravě by mohl přinést návrh rekonstruovaného občanského zákoníku, konkrétně ustanovení § 1813 odst. 2, které reflektuje možnost obsaženou v § 409 odst. 2 obchodního zákoníku a určuje i způsob, jakým by byla kupní cena dodatečně určena.

V otázce vhodnosti systematického zařazení spotřebitelských smluv do obecných ustanovení občanského zákoníku lze konstatovat, že ačkoli spotřebitelské smlouvy nejsou specifickým smluvním typem, patří mezi závazkové právní vztahy a logicky by tak měly být zařazeny do části osmé OZ, která obsahuje normy závazkového práva. Současný stav je nepříznivý, neboť toto systematické členění působí interpretační problémy, třetí ochranu spotřebitele v rámci občanského zákoníku a způsobuje nepřehlednost celého institutu.

Nejzásadnější problém však spatřuji v rozhodnutí českého zákonodárce sankcionovat nepřiměřená ujednání ve spotřebitelských smlouvách dle § 56 OZ relativní neplatností. Nejenom že je taková úprava na rozdíl od úpravy anglické neslučitelná s právem ES/EU, protože komunitární právo ukládá členským státům povinnost zajistit, aby takováto ujednání byla neplatná bez předpokladu, že se jí musí spotřebitel dovolat, ale současná situace je o to palčivější, neboť právo spotřebitele dovolat se neplatnosti nepřiměřených ujednání se promlčuje ve tříleté promlčecí lhůtě, což právo ES/EU nepřipouští vůbec, jelikož dle směrnice 93/13/EHS je toto právo nepromlčitelné. Obdobný problém shledávám v případě ustanovení § 57 odst. 2 OZ týkající se práva spotřebitele na odstoupení od smlouvy uzavřené mimo obchodní prostory v případě, že prodávající poruší povinnost upozornit písemně spotřebitele na toto právo již

při uzavření smlouvy. Český zákonodárce však toto právo spotřebitele omezuje lhůtou jednoho roku, přičemž dle rozhodnutí ESD ve věci *C-481/99 Georg a Helga Heiningerovi proti Bayerische Hypo-und Vereinsbank AG* nemůže být toto právo nijak časově omezeno. Takováto právní úprava je s právem ES/EU nekompatibilní a ČR se tak vystavuje hrozbě žalob na náhradu škody za neprovedení směrnice.

Po přezkoumání problematiky zásilkového prodeje lze konstatovat, že rozpor ustanovení § 591 věta třetí OZ s poštovními podmínkami způsobuje, že kupující je u zásilkového prodeje stále bez dostatečné právní ochrany, neboť je nucen nejprve uhradit náklady za poštovní zásilku a teprve poté si prohlédnout její obsah, což ve svém důsledku způsobuje, že kupujícímu není dána možnost realizovat své právo předem si předmět prodeje prohlédnout. Jako možné řešení *de lege ferenda* navrhuji zavedení práva spotřebitele odstoupit od smlouvy, nebude-li zaslané zboží odpovídat zboží deklarovanému v nabídce.

V rámci odpovědnosti prodávajícího za vady jsem si položila otázku, zda je pozdější vlastník předmětu prodeje oprávněn předmět prodeje reklamovat v případě, že mu jej kupující prodal ještě v záruční době. Řešení se nabízí aplikováním zásady, že pozdější vlastník předmětu prodeje nemůže reklamovat vady svým jménem, jelikož nebyl účastníkem smlouvy o prodeji v obchodě. Vyskytne-li se tedy na předmětu prodeje vada, musí ji reklamovat původní kupec nebo tento původní vlastník může k uplatnění práv z odpovědnosti za vady zmocnit pozdějšího nabyvatele anebo později na nového nabyvatele smluvně postoupit již existující pohledávku. Tohoto institutu lze však využít pouze za podmínky, že původní kupující již nároky z práv z odpovědnosti za vady u prodávajícího uplatnil a současně, že pozdější vlastník není podnikatelem, neboť ochrana dle § 612 a

násl. OZ svědčí výhradně kupujícímu jako spotřebiteli. V případě, že by i takovýto právní vztah (podnikatel-podnikatel) byl chráněn prostřednictvím zvláštních ustanovení o prodeji zboží v obchodě, jednalo by se dle mého názoru o postup obcházející zákon a jako takový by měl být považován za absolutně neplatný dle § 39 OZ.

V případě otázky nutnosti transpozice dvouleté zákonné záruční doby do občanského zákoníku jsem dospěla k závěru, že jediným právním institutem, který směrnice 1999/44/ES požadovala po České republice do vnitrostátního práva transponovat, je institut shody s kupní smlouvou, tedy odpovědnosti prodávajícího za vady předmětu prodeje, které existují již při jeho převzetí. Při transpozici směrnice 1999/44/ES se český zákonodárce zřejmě zmýlil a zaměnil výklad komunitárních termínů. K transpozici směrnice 1999/44/ES totiž zcela postačovalo prodloužit délku lhůty pro uplatnění práv z odpovědnosti za vady dle § 599 OZ z šesti na 24 měsíců.

Platná česká právní úprava je pro kupujícího výhodnější v tom smyslu, že kupující nemusí prokazovat existenci vady předmětu prodeje již v době předání, neboť se na něj vztahuje dvouletá záruční doba, ovšem nevýhodu této úpravy spatřuji v tom, že se zákonná záruka vztahuje pouze na omezený okruh zboží. Problematické je to zejména v případě použitého zboží, na něž se obecná zákonná záruční doba nevztahuje. Může se tak tedy stát, že kupujícímu uplyne lhůta pro uplatnění práv z odpovědnosti za vady dříve než ve dvouleté lhůtě předvídané směrnicí 1999/44/EHS. Jako řešení de lege ferenda navrhuji, aby ustanovení o odpovědnosti za vady předmětu prodeje byly přepracovány v souladu s komunitární terminologií, nebo je alespoň nutné prodloužit lhůtu pro uplatnění vad v ustanovení § 599 odst. 1 OZ z šesti na 24 měsíců a odstranit nedostatek v § 620 odst. 4 OZ tak, aby uvedené ustanovení odkazovalo

nejenom na zvláštní právní předpisy, ale zejména na „tento zákon“ (OZ).

Poslední kapitolu jsem věnovala právní úpravě prodeje zboží v obchodě v anglickém právu. Výsledkem mé částečné komparace je zjištění, že v anglickém statute law se nesečkáme s právní úpravou, která by odpovídala našemu institutu prodeje zboží v obchodě, což ovšem neznamená, že by ochrana spotřebitele byla omezenější. Anglický zákonodárce přiznává kupujícím v případě kupních smluv se spotřebitelem zvláštní oprávnění v rámci obecné úpravy kupní smlouvy. Základní práva kupujícího se podařilo vměstnat do čtyř stěžejních paragrafů (§§ 12-15 SGA). Odpovědnost za vady předmětu prodeje v záruční době dokonce neexistuje vůbec a i tak se spotřebitel svých práv dovolává poměrně snadno. Častou praxí je uzavírání pojištění pro případ vady předmětu prodeje. Zásadní rozdíl oproti české právní úpravě odpovědnosti za vady představuje šestiletá lhůta, ve které lze uplatnit rozpor s kupní smlouvou za vady předmětu prodeje, které existují již při převzetí.

Jako vhodné doplnění české právní úpravy po vzoru úpravy anglické bych viděla zavedení zákonné možnosti kupujícího koupit předmět prodeje bez udání důvodů a bez jakékoli sankce prodávajícímu v určité době vrátit nebo jej vyměnit za předpokladu, že je neporušený a je k němu přiložen doklad o koupi. Tím by se například vyřešila řada zamítnutých reklamací pro to, že předmět prodeje není takovým, jakým se v době prodeje zdál být, nevyhovuje-li technicky, esteticky nebo je vadný a jako obrana kupujících u riskantních zásilkových obchodů.

V neposlední řadě by bylo možno de lege ferenda učinit za vady předmětu prodeje společně a nerozdílně odpovědné také emitenty platebních karet tak, jak je tomu podle anglického práva

(§ 75 CCA). Tento krok by mohl znamenat možnost vyřešení problematické situace, kdy neexistuje nikdo, kdo by převzal po zkrachovalém prodejci závazky z práv z odpovědnosti za vady. Zde by se bylo také možno inspirovat ve světě. Tam je totiž zcela běžné, že se firmy na případ bankrotu pojistí. Z pojištění jsou pak kryty např. náklady spojené s reklamacemi apod.

Co se budoucích tendencí právní úpravy prodeje zboží v obchodě týče, návrh rekonstruovaného občanského zákoníku počítá s vynětím soukromoprávní ochrany spotřebitele z norem občanského zákoníku a s jejich odkázáním na budoucí úpravu ve speciálním právním předpise o ochraně spotřebitele.³⁵⁵ V této souvislosti ovšem považuji za důležité akcentovat, že nabude-li návrh účinnosti bez současné existence tohoto zvláštního právního předpisu, nebudou dostatečně transponována ustanovení směrnic z oblasti ochrany spotřebitele a právní úprava institutu prodeje zboží v obchodě se ve vztahu ke komunitárnímu právu vrátí o krok zpět. Důsledkem takového právního stavu by byla hrozba řady řízení o porušení Smlouvy o založení Evropských Společenství pro nesprávnou transpozici směrnic a samozřejmě také sankce s tím spojené. Nadto se navrhovaným řešením stávající právní úprava spotřebitelských vztahů ještě více tříští a působí konfúzněji. Transpozice řady směrnic ES zcela chybí nebo je nedostatečná (např. 93/13/EHS a 1999/44/ES), jak je to zjevné zejména v části týkající se odpovědnosti za vady při prodeji v obchodě nebo při úpravě spotřebitelských smluv a nepřipustných smluvních ujednání.

Jako žádoucí se mi v souvislosti s institutem prodeje zboží v obchodě jeví takto rozsáhlou novelizací pozdržet, a to minimálně do doby, kdy bude platná a účinná navrhovaná Směrnice Evropského parlamentu a Rady o právech spotřebitelů, která se v současné době v rámci rozhodovacího procesu mezi

³⁵⁵ Dle § 2743 Návrhu občanského zákoníku verze z 5. června 2008.

orgány ES nachází ve fázi předání Evropskému parlamentu a která je výsledkem přezkumu spotřebitelského *acquis* směřujícím k dosažení skutečného spotřebitelského vnitřního trhu, na němž je konečně prostřednictvím jednoho horizontálního právního předpisu a metodou úplné a cílené harmonizace dosažena správná rovnováha mezi vysokou úrovní ochrany spotřebitele a konkurenceschopností podniků.³⁵⁶ Návrhem směrnice dochází k dlouho očekávanému zavedení společných definic spotřebitele a podnikatele (obchodníka) a rovněž k založení „černého“ a „šedého“ (obsahuje ujednání pravděpodobně nepřiměřená) seznamu nepřipustných smluvních ujednání ve spotřebitelských smlouvách, které nahrazují stávající seznam obsažený ve směrnici 93/13/EHS, který je však pro členské státy pouze orientační.

Výše uvedené závěry by případně mohly přispět k tomu, aby se prodej zboží v obchodě stal institutem jasnějším, efektivnějším a především pro spotřebitele příznivějším.

³⁵⁶Důvodová zpráva k návrhu Směrnice Evropského parlamentu a Rady o právech spotřebitelů KOM/2008/614/FINAL